
ANÁLISE DO VOTO A VOX EN CATALUNYA
A EXTREMA DEREITA EN ESPAÑA

MÁSTER EN COMUNICACIÓN POLÍTICA, MARKETING
POLÍTICO E CONSULTORÍA

Titor: Jose Manuel Rivera Otero

Roberto Romero Rodríguez

RESUMO

No seguinte estudo de investigación trataremos de coñecer e analizar cales son os factores explicativos da decisión de voto a VOX, realizando previamente un repaso a situación actual da familia de partidos de extrema dereita en Europa, a súa actual cuarta ola e tamén, da situación dos mesmos en España a través do caso particular de VOX. Neste análise trataremos de dar resposta a unha serie de preguntas de investigación, que teñen como obxectivo coñecer en profundidade as motivacións dos votantes cataláns a hora de decantarse por unha formación de extrema dereita.

Palabras Clave: Extrema Dereita, VOX, Eleccións, Cataluña, Partido Popular, Santiago Abascal, Independencia, España, Europa.

RESUMEN

En el siguiente trabajo de investigación trataremos de conocer y analizar cuales son los factores explicativos de la decisión de voto a VOX, realizando previamente un repaso a la situación actual de la familia de partidos de la extrema derecha en Europa, su actual cuarta ola y también, la situación de los mismos en España a través del caso particular de VOX. En este análisis también buscaremos dar respuesta a unha serie de preguntas de investigación, que tienen como objetivo conocer en profundidad las motivaciones de los votantes catalanes a la hora de decantarse por una formación de extrema derecha.

Palabras Clave: Extrema Derecha, VOX, Elecciones, Cataluña, Partido Popular, Santiago Abascal, Independencia, España, Europa

ABSTRACT

In the following research work we will try to understand and analyse the factors that explain the decision to vote for VOX, previously reviewing the current situation of the family of extreme right-wing parties in Europe, their current fourth wave and also their situation in Spain through the particular case of VOX. In this analysis we will also seek to answer a series of research questions, which aim to gain an in-depth understanding of the motivations of Catalan voters when it comes to choosing a far-right party.

Key Words: VOX, Election , Santiago Abascal, Independence, Spain, Europe, Catalonia, Right Wing

ÍNDICE

<u>INTRODUCCIÓN.....</u>	<u>5</u>
<u>MARCO TEÓRICO .....</u>	<u>8</u>
<u>METODOLOXÍA DE INVESTIGACIÓN.....</u>	<u>24</u>
<u>MARCO EMPÍRICO .....</u>	<u>26</u>
<u>INTERPRETACIÓN DOS RESULTADOS .....</u>	<u>38</u>
<u>CONCLUSIONES .....</u>	<u>46</u>
<u>BIBLIOGRAFÍA .....</u>	<u>52</u>

ÍNDICE DE TÁBOAS

<u>Táboa 1 Perfil de Votante</u>	28
<u>Táboa 2 Distancias Ideolóxicas entre Votantes</u>	29
<u>Táboa 3 Regresión Lineal de Alejandro Fernández</u>	31
<u>Táboa 4 Regresión Lineal de Carlos Carrizosa</u>	33
<u>Táboa 5 Regresión Lineal de Ignacio Garriga</u>	35
<u>Táboa 6 Regresión Lineal de Santiago Abascal</u>	36
<u>Táboa 7 Regresión Loxística Binaria de Voto a VOX</u>	37

INTRODUCCIÓN

Dende o ano 2014, coa aparición de novos partidos resultantes do movemento 15-M, o sistema de partidos español sofre unha transformación que provoca a ruptura do mesmo e a creación de novos espazos de competición para todos os partidos políticos. É así, que no ano 2018 VOX, unha escisión de extrema dereita do Partido Popular, da o salto á política española co seu espectacular resultado nas eleccións autonómicas en Andalucía, converténdose en 5ª forza política e conseguindo algo que non sucedía en España dende os inicios do século XXI, que un partido de extrema dereita obtivese representación parlamentaria.

Ese resultado propicioulle ao partido de extrema dereita unha nova ventana de oportunidade ao colocar o foco mediático sobre eles e facilitándolle o liderazgo da axenda mediática e política do Estado en diversos momentos dos seguintes meses. Esta nova situación provocou ao mesmo tempo máis de unha dor de cabeza no Partido Popular, con puntos álxidos como poden ser a famosa “foto de Colón” durante a pre-campaña electoral das eleccións xerais de 2019, nas que VOX acaba converténdose en 5ª forza política conseguindo así dobrar o seu éxito en cuestión de un ano.

Dito éxito veríase dobrado en Novembro dese mesmo ano, tras unha campaña marcada polas fortes protestas en Cataluña e a exhumación de Franco da súa tumba no Valle dos Caídos, temas que VOX soubo aproveitar moi ben para establecer a axenda en canto aos partidos de dereita se refire, cun discurso duro e contundente en contra do goberno, pero tamén en contra da suposta pasividade coa que o principal partido da oposición afrontaba a situación da política española. Os resultados desa repetición electoral colocaron a VOX como 3ª forza política no parlamento español, superando a Ciudadanos e a Podemos, e presionando así tamén ao Partido Popular. Deste xeito, VOX pasaba en 1 ano de facer aparición na política española como 5ª forza nun parlamento rexional a ser a 3ª forza a nivel estatal (con 3 millóns e medio de votos) e estar liderando a axenda política do lado dereito do espectro ideolóxico, un feito sen precedentes na política española.

Esta situación deixa a España, a inicios de 2020, no mesmo lugar nos que xa se situaban moitos outros países en Europa, algúns dos cales con partidos de extrema dereita nos gobernos, ou fortes no seu parlamento, que ademais estaban acumulando un gran poder mediático e unha gran influencia na axenda política dos seus países, con temas estrela como a inmigración, a xenofobia ou a loita en contra da diversidade sexual e de xénero.

Por último, para rematar este resumo sobre o camiño recorrido por VOX para chegar as eleccións catalás de 2021, cabe mencionar a aparición do COVID 19 e a pandemia mundial que, ata incluso nestes días, estivo marcando e concentrando todos os esforzos dos gobernos europeos en forma de políticas de prevención de riscos de saúde pública e tamén, de medidas económicas e de protección social, co fin de lograr a protección do maior número posible de postos de traballo e de dar amparo a todas aquelas persoas que atravesasen situacións difíciles con motivo desta nova crise sanitaria, pero tamén económica que estamos atravesando.

VOX durante todo este período marcou claramente a súa postura na crítica constante ao goberno en practicamente todas as súas medidas implementadas pero, tamén, continuou abandeirando a loita en contra da diversidade de xénero e sexual, xa que dende o goberno do Estado se foron aprobando anteproxectos de lei en ámbitos como a Violencia de Xénero ou a regulación da situación das persoas trans, na busca do recoñecemento dos seus dereitos e na inclusión desta conciencia sobre a súa situación na Administración Pública e os seus trámites, ademais dos tratamentos médicos correspondentes. Outra das leis ante a VOX fixo unha forte campaña de oposición, neste caso acompañado do Partido Popular, foi na Lei de Eutanasia ao considerar ambas formacións que se deberían dedicar ditos esforzos en defensa da vida e non da morte.

En todo caso, durante o período correlativo a pandemia os resultados electorais de VOX foron diversos, xa que neste período tiveron lugar 4 procesos electorais, comezando por Galicia e País Vasco, continuando por Cataluña e finalmente por Madrid, tendo a formación de extrema dereita resultados bastante dispares entre eles. En primeiro lugar, as eleccións de Galicia e País Vasco tiveron lugar ao mesmo tempo e os resultados de VOX foron similares, xa que en Galicia a formación de extrema dereita non consegue representación parlamentaria, mentres que no País Vasco soamente obtén 1 escano. Por outra banda, observamos que nas eleccións catalanas, a formación de Abascal obtén 11

escanos e consegue subir ata a 4ª forza política en Catalunya, pero onde realmente VOX consegue un gran resultado é nas autonómicas de Madrid o día 4 de Maio, onde se converte en 4ª forza con 13 escanos pero sendo peza clave para o goberno en solitario de Díaz Ayuso, aumentando así as súas forzas relativas a hora de marcar axenda e de controlar ao goberno madrileño do Partido Popular na capital.

Unha vez realizado o repaso sobre como chega VOX as eleccións autonómicas de Catalunya en 2021 paso a explicar por que me parece oportuno e interesante realizar o meu Traballo de Fin de Máster sobre a Extrema Dereita en España. Estamos nun momento a nivel Europeo onde xa todos os países contan con partidos de extrema dereita nos seus parlamentos estatais, coa salvedade do caso portugués pero que coa chegada de “Chega!”, sucederá nun futuro próximo. Ditos partidos contan con diversos niveis de importancia dentro dos sistemas políticos de cada Estado membro, pero cada vez son mais aqueles que conseguen grandes éxitos electorais, chegando incluso a formar gobernos de coalición con diversos partidos como sucede en Italia. Ademais do feito dos éxitos electorais tamén me parece interesante pola capacidade que teñen estes partidos de marcar axenda e incluso de apropiarse de certos temas, discursos ou posicións que tradicionalmente non tiñan defensores, ou que pertencían as alas máis conservadoras dos partidos democristianos europeos. E por iso que esta irrupción común nos derradeiros anos dos partidos de extrema dereita nos diferentes parlamentos europeos, provoca a miña atención no fenómeno e no estudo da extrema dereita en España ao considerar que esta conta con certas particularidades que a dotan dun interese aínda maior para a Ciencia Política.

Unha vez declarado o interese polo tema do traballo, procederei a explicar as miñas preguntas de investigación e as hipóteses que saen das mesmas:

Preguntas de Investigación:

- Ser home é un factor decisivo na decisión de votar a VOX en Cataluña?
- Inflúe o nivel de ingresos na decisión de votar a VOX?
- A valoración de Abascal pesa máis no voto a VOX en Catalunya que a valoración do líder autonómico, Garriga?
- Hai diferencias substantivas entre o perfil de votante do Partido Popular Catalán e o votante de VOX?
- Cales son os factores explicativos do voto a VOX en Catalunya?

MARCO TEÓRICO

Extrema Dereita ou Dereita Radical Populista?

Neste traballo centrarémonos en analizar os factores explicativos da decisión de voto a VOX nas eleccións autonómicas catalanas de Febreiro de 2021, por iso, nese marco considero importante comezar realizando un repaso sobre a situación académica da Extrema Dereita e o debate semántico existente sobre o concepto “Dereita Radical”, que é aceptado por autores como Cass Mudde (Mudde, 2007), entre outros.

Dende o punto de vista deste debate podemos comezar afirmando que inda a día de hoxe non existe un consenso xeneralizado sobre que termo debemos empregar, para referirnos a esta familia de partido. Xa que debido a nova ola de partidos de extrema dereita que conseguen un relativo éxito electoral, reábrese un debate antigo aportando infinidade de termos novos e non tan novos a palestra. De todos xeitos, neste traballo centrarémonos no emprego e adecuación de dous termos en concreto, Extrema Dereita ou Dereita Radical?

En canto a esta nova ola de partidos de extrema dereita cabe destacar que trae consigo unhas serie de cambios nas organizacións e nas características destes partidos que os adaptan aos novos tempos e os modernizan, contando así con éxitos en dúas vertentes distintas: Por unha banda, é evidente que nos enfrontamos a unha ola xeneralizada de diferentes éxitos electorais de partidos da familia da extrema dereita, como poden servir

de exemplos a Lega Nord italiana, o UKIP británico ou o Frente Nacional francés, incluso o propio partido español, VOX serviría de exemplo disto mesmo. Por outra parte, tamén vemos que un dos éxitos máis importantes desta nova extrema dereita consiste na capacidade que teñen estes partidos de converter en temas mainstream, os seus propios temas, sobre todo o seu tema estrela, a inmigración.

Mudde (Mudde, 2007) define a extrema dereita como unha ideoloxía baseada en cinco elementos clave: o nacionalismo, a xenofobia, o racismo, un Estado forte e o sentimento antidemocrático, ao que outros autores como Carter (Carter, 2005) contestaron que catro deses cinco elementos correspóndense con posicións inferiores na escala de abstracción do concepto “sentimento antidemocrático”, deste xeito podemos considerar que se ben eses catro elementos son condicións suficientes, non son condicións necesarias para que o partido que as posúa sexa pertencente a familia dos partidos de extrema dereita. Pola contra, o concepto de sentimento antidemocrático, si que podería ser considerado como condición necesaria para que o partido sexa de extrema dereita, pero non suficiente, xa que a presenza desa condición tamén se manifesta noutras familias de partidos diferentes a extrema dereita, como pode ser en grupos de ultra esquerda, se entendemos que ese sentimento antidemocrático fai referencia a unha democracia occidental liberal.

Deste xeito, Carter (Carter, 2005) afirma que a principal diferenza entre a Extrema Dereita e a Dereita Radical consistiría no carácter antidemocrática da primeira, que a segunda non manifestaría, xa que o extremismo de dereitas ten como característica identificadora principal rexeitar o principio de igualdade, base indispensable en todas as democracias liberais. Unha frase coa que Carter propón para discernir se un partido político pertence a familia de extrema dereita di “Si o discurso político dun partido rexeita o principio de igualdade e a idea de pluralismo, estamos ante un partido de extrema dereita”.

Por outra banda, Ignazi (Ignazi, 2006) (Ignazi, 1992) afirma que a extrema dereita é abertamente antisistema e que ten como obxectivo final socavar os valores e as institucións democráticas mediante o seu discurso político. Segundo este autor a Extrema Dereita non é extrema no sentido de atoparse fora do sistema político, se non no extremo do mesmo; estes partidos aceptan o sistema mediante o aproveitamento de certas oportunidades políticas que lle brinda o propio sistema e o acercamento a certos espazos

de competición. En canto a Dereita Radical, Ignazi (Ignazi, 2006) (Ignazi, 1992) afirma que esta é antidemocrática pero que se articula dentro das marxes democráticas mediante unha actitude estratéxica de competición, xa que estes partidos non fan propios os valores democráticos, se non que buscan evitar o estigma que supón nas democracias liberais occidentais, a etiqueta das posicións antidemocráticas. Esa actitude estratéxica da dereita radical observase na defensa e promoción que fan de valores totalmente opostos aos principios fundamentais de igualdade e pluralismo das democracias liberais occidentais, e ao mesmo tempo, observase o seu carácter antisistema polas súas campañas de desprestixio constantes dos valores, institucións e procesos democráticos.

Para Carter e Ignazi (Carter, 2005) (Ignazi, 2006), unha formación política non pertence a familia de partidos de extrema dereita por ser a que máis ao extremo dereito do espectro ideolóxico se sitúa, se non por negar e menoscarbar sistematicamente o orde constitucional democrático liberal no cal se moven.

En definitiva, a evolución deste debate e os diferentes puntos de vista dos diversos autores mencionados, permítennos entender este novo concepto de Dereita Radical como unha evolución propia dos partidos de extrema dereita tradicionais, ou de olas anteriores, sendo así máis unha evolución dos tradicionais partidos e co cal, do termo extrema dereita. Para afirmar isto podemos fixarnos na tipoloxía que fai Ignazi (Ignazi, 2006) sobre partidos de extrema dereita, diferenciándoos entre “Novos Partidos” e “Vellos Partidos”, amparándose en tres conceptos a estudar en cada caso: En primeiro lugar a ubicación do partido no espectro ideolóxico, criterio espacial; en segundo lugar, a presenza de elementos fascistas na ideoloxía do partido, criterio histórico – ideolóxico; e en terceiro lugar, a existencia de actitudes negativas cara o sistema político, criterio actitudinal – sistemático.

Sobre estes criterios, o autor conclúe que os Vellos Partidos de extrema dereita combinan os tres criterios, obtendo como resultado unha ideoloxía fascista, mentres que os Novos Partidos de extrema dereita son seleccionados en base ao primeiro ou ao terceiro criterio, e caracterízanse por ser partidos de dereita antisistema, que negan o fascismo e aportan actitudes, valores e crenzas alimentadas polas sociedades post-industriais e os novos valores post-materialistas.

Desta forma, os Vellos Partidos eran abertamente antidemocráticos, mentres que os Novos tenden a xogar dentro do sistema e iso acaba facendo que moitos autores os acúñen como partidos de Dereita Radical, cando en realidade serían unha evolución dos partidos tradicionais de extrema dereita.

Eixos principais da Extrema Dereita: Nativismo, Populismo e Autoritarismo

Nos últimos anos, os partidos de Extrema Dereita comezan unha metamorfose que os transforma de partidos protesta e marxinais, en partidos lexitimados e con capacidade de influencia nas diferentes axendas políticas dos diversos estados.

Esta paulatina transformación de ditas formacións políticas cara opcións lexítimas nos sistemas de partidos, poden observarse en fenómenos como o impacto da crise económica e da Gran Recesión ou na existencia de electorados apáticos ou desmoralizados, que funcionan como caladoiros de votos para as formacións de extrema dereita.

Un feito relevante dentro de todo este proceso é a adopción do populismo por parte desta familia de partidos, introducíndoo tanto a nivel estético como a nivel comunicación nas súas organizacións, convertendo a estas forzas en camaleónicas, potenciando a súa vez a súa capacidade de adaptación aos cambios nos contextos socioculturais e económicos nos que se moven; como consecuencia a familia de partidos de extrema dereita consegue así potenciar a rentabilidade electoral que obteñen en contextos como o posterior a crise do ano 2008 ou a mesma situación a corto prazo que experimentaremos coa crise económica derivada da pandemia por COVID-19.

En canto aos eixos fundamentais nos que os partidos de extrema dereita basean o seu argumentario e o seu catálogo de políticas públicas, podemos centrarnos en catro apartados clave, comúns a meirande parte de partidos de extrema dereita europeos e que conservan dende a súa etapa como partidos protesta ou partidos “anti”. Por esa mesma razón, e como vestixio dese pasado de partidos anti, as súas axendas confórmanse en torno a reacción a determinados procesos ou correntes ideolóxicas, fronte as cales mostran medidas reaccionarias. Os catro eixos son os seguintes: anti inmigración, anti diversidade, anti integración e anti globalización.

Por último, antes de comezar a analizar apartado por apartado cales son as políticas públicas que estes partidos defenden e a súa vinculación cos tres principios esenciais da extrema dereita: populismo, nativismo e autoritarismo; debemos facer unha distinción importante entre os dous principais roles que hoxe en día poden xogar os partidos de extrema dereita na política europea. Por unha banda, contamos con aqueles partidos que desenvolven posicións de goberno, ben en forma de goberno de coalición ou ben en forma de goberno en solitario, pero en todo caso ambos tipos de gobernos lle permiten aos partidos desta familia ter presenza en todas as fases da creación de políticas públicas e influír en maior medida na aprobación das mesmas. Por outra banda, contamos con aqueles partidos que se atopan na oposición ao goberno, con presenza nas institucións políticas, pero sen a capacidade de influencia total que posúen aqueles que si conforman goberno. Sobre os partidos presentes na oposición si que cabe resaltar varios puntos, en primeiro lugar correspóndense con este rol a meirande parte de partidos desta familia, e en segundo lugar, que a forma na que os partidos da oposición inflúen na elaboración de políticas públicas do seu agrado consiste en tratar de elevar aqueles issues que lles resultan importantes dentro da axenda política nacional, para isto actúan como verdadeiros grupos de presión e aproveítanse de todo tipo de accións políticas ao seu alcance para logralo, como poden as manifestacións, as mocións de censura ou a actividade parlamentaria ordinaria.

Tamén cabe ter en conta que, a mera existencia deste tipo de partidos nos sistemas políticos, provocará un arrastre cara posicións máis extrema dos discursos daqueles partidos tradicionalmente máis centrados, obtendo deste xeito un número maior de posibilidades de que esas forzas de recente radicalización implementen dentro dos seus paquetes de medidas, políticas públicas orixinalmente a cargo da Extrema Dereita.

Anti-inmigración

Este é un tema común a todos os partidos da familia da extrema dereita, polo carácter etnonacionalista dos mesmos. Consideran a inmigración como unha ameaza a identidade nacional e como algo non desexable para o ben das súas sociedades, ademais este carácter anti inmigración colle un ton anti-islamista tras os atentados do 11-S en EEUU, ao estenderse o discurso de que o islam é unha especie de ideoloxía totalitaria cuxo obxectivo é a invasión de Europa, sendo incompatible coas diversas culturas e valores europeos.

Este discurso sérvelle tamén a extrema dereita para intentar cortar todo tipo de discurso en pro da integración das persoas migrantes nas sociedades occidentais e acuñando o concepto de “experimentos multiculturais”, con clara intención de desprestixiar todas as políticas públicas destinadas a inserción de inmigrantes nas sociedades occidentais.

Deste xeito, a loita contra toda iniciativa de libre circulación de persoas, de apertura de fronteiras, de consecución de asilo a refuxiados ou mesmo da súa recepción, convértese nun dos eixos principais da extrema dereita, tanto a nivel discursivo como a nivel de políticas públicas, propondo no lugar desas opcións medidas restritivas e de fronteiras restrinxidas para controlar a entrada de persoas no país.

Os issues asociados a este eixo caracterízanse por ser de tipo cultural ou identitario e derivan en políticas públicas relacionadas coa restrición das posibilidades para a consecución da nacionalidade e deportación de persoas en situación irregular, entre outras medidas, todas elas impregnadas de un tinte claramente nativista, xa que este principio fai acto de presenza neste eixo ao modular o discurso cara a preferencia polas persoas nativas de orixe, fronte a chegada de novas persoas de outras nacionalidades. Este tinte nativista podemos observalo de xeito máis descarado en partidos de extrema dereita de países de Europa do Este, xa que os partidos da parte occidental moderan o seu discurso, pero en todo caso tanto os discursos puramente nativistas como aqueles partidos con discursos máis moderados, promoven políticas públicas similares ao abarcar os mesmos issues culturais e identitarios.

As principais diferenzas entre aqueles partidos con un nativismo máis explícito radica en que mentres que estes apostan polas mesmas políticas públicas para a inmigración, ademais tamén apostan por unha serie de medidas de impulso da natalidade dos nativos, mediante a concesións de axudas por número de fillos ou dando salarios ou rendas para aquelas mulleres que abandonen o mercado laboral para poder ser nais, conseguindo así un dobre efecto xa que defenden a natalidade dos nativos e de paso, apostan polos modelos tradicionais de familia onde as mulleres son amas de casa e os homes traballan fora do fogar.

Por último, en canto ao eixo anti inmigración, a Extrema Dereita adoita realizar unha vinculación discursiva entre o Estado de Benestar e a inmigración, deixando entrever que se trata de un xogo de suma cero e que cantos máis inmigrantes haxa, menos recursos vai

haber para os nativos, propondo como solución a dotación dos servizos públicos dos diversos Estados de Benestar europeos soamente para nativos, o que se denomina chauvinismo de benestar.

Anti-globalización

O segundo eixo elemental de políticas públicas por parte da familia de partidos de extrema dereita é a anti globalización, que nace como resposta a todo o proceso de globalización e de economías hiperglobalizadas que se experimentaron durante os finais do século XX. Este podería catalogarse como un elemento novidoso, xa que obedece a un elemento estratéxico dentro da extrema dereita da cuarta ola na súa busca de novos electorados e ampliación de apoios.

As políticas deste eixo están caracterizadas pola protección social e económica, entendidas en termos étnicos e estatais, é dicir, son políticas de tipo proteccionista e nacionalista, que buscan a defensa e posta en valor dos sectores estratéxicos autóctonos, xeralmente correspóndense co primeiro e segundo sector económico, que empregan un discurso en termos de invasión e perda de soberanía que ademais se encargan de reforzar o anterior apartado en contra da inmigración. Este eixo ten moita máis presenza nos partidos de extrema dereita dos países de Europa do Este, onde se chega a negar o cambio climático e se defende a necesidade da autarquía en termos enerxéticos, provocando un aumento do uso do carbón na súa maioría.

Falamos de que este é un eixo estratéxico na busca de novos electorados xa que ten como obxectivo conectar con aqueles considerados os perdedores da globalización, é dicir, aquelas persoas que se están quedando fora dos novos tipos de sociedades occidentais onde as economías funcionan mediante entidades supra estatais e os postos de traballo se atopan no sector servizos.

Isto vese ratificado no estudo realizado por Doerschler e Jackson (Peter Doerschler, 2018), onde afirman que as persoas pertencentes aos grupos vulnerables ou susceptibles da sociedade a sufrir as consecuencias da globalización, votan con maior frecuencia a forzas de extrema dereita, xa que son estas as únicas que se manifestan en contra dos

procesos que os posicionan en situacións de vulnerabilidade, véndoas como unha vía de escape e de ruptura con un sistema que os marxina. Dito estudo tamén da fe, con numerosos exemplos de que esta tendencia pode servirnos como mostra dunha evidente rematerialización da política e do xogo político, que de momento soamente estarían rentabilizando electoralmente os partidos de extrema dereita.

Anti-diversidade

En canto ao eixo relativo a diversidade, a extrema dereita europea aborda este asunto mediante dúas vertentes, por un lado afronta o papel da muller na sociedade, mentres que por outra, aborda a cuestión LGTBIQ; para o análise deste eixo temático debemos en primeiro lugar por en contexto o peso que ten para a meirande parte da familia de partido de EDP o aspecto relixioso, que funciona dotando a estes partidos dunhas fortes liñas morais tradicionais.

Esa forte moral conservadora e tradicional manifestase nos partidos de Europa do este mediante un forte rexeitamento cara todo o movemento político exercido polos colectivos lgtbiq, mentres que na parte occidental europea eses movementos son instrumentalizados por moitos partidos de extrema dereita para ser empregados como ataques aos inmigrantes de orixe islámico, ao entender que estes valores LGTBIQ forman parte dun modo de vida e duns valores europeos que os engloban, e que necesitan ser defendidos dos inmigrantes aos que catalogan como “inimigos” destes colectivos. Deste xeito tamén observamos unha diferenciación importante entre os dous puntos de vista da extrema dereita sobre este tema, xa que mentres que os partidos da zona oriental de Europa non son tolerantes con aqueles cidadáns que se apartan dos valores e moral conservadora e tradicional, na parte occidental de Europa, estes partidos ven a diversidade como unha forma de vida propia dos países europeos que hai que protexer da invasión inmigrante islámica.

En segundo lugar, en referencia ao papel da muller na sociedade, os partidos da EDP promoven políticas públicas contrarias aos movementos feministas, pese a que ao mesmo tempo moitos partidos occidentais empregan a mesma estratexia que cos colectivos lgtbiq, ao empregalo como ataque para as persoas inmigrantes, as que ven incapaces de integrarse nas culturas europeas. A nivel discursivo os partidos da EDP promoven a volta

cara valores tradicionais onde a muller retorne ao seu papel como nai e ama de casa, facilitándoo mediante políticas públicas en favor da natalidade, ben en positivo mediante axudas ou en negativo, mediante a prohibición do aborto, por exemplo.

Anti-integración

Por último temos o cuarto eixo temático dos partidos da EDP, neste caso correspondente ao relativo a integración europea, neste sentido existen numerosas correntes dentro da familia de partidos que van dende as máis radicais, como a do UKIP e a defensa da saída da UE, ata outras máis moderadas que avogan por unha redución no nivel de integración, acusando a UE de ser elitista, globalista e perder o prisma nacional, defendendo que a solución consiste na reabsorción de competencias por parte dos estados membros, pero mantendo o mercado común.

Este eixo está estreitamente relacionado co anterior no que analizamos o carácter antiglobalización dos partidos da familia da extrema dereita, e foi impulsado polo cleavage centro – periferia, que agora funcionaría a nivel xeográfico dentro da eurozona e non a nivel estatal, existindo así un centro que asumiría Bruxelas como referencia do control político da UE, e unha periferia onde se enmarcarían os diferentes estados membros, creándose así un discurso onde os estados membros ven a súa soberanía fortemente erosionada e os seus pobos atópanse indefensos perante un sistema dirixido por unha elites lonxanas e alienadas dos intereses nacionais, que responden soamente aos intereses da propia Unión Europea e que se mostran afastadas das necesidades de ditos pobos , ante esta situación serían os partidos de EDP os que se posicionarían como defensores dos pobos, xerando un novo issue “Europa como problema” e desgastando a lexitimidade das institucións europeas de goberno, que verían como cada vez as súas decisións se perciben como unha imposición para eses estados membros vítimas do proceso de integración.

En definitiva os catro eixos están en constante interacción e retroalimentación, potenciando uns o efecto dos outros a nivel discursivo e argumentativo; polo que aos partidos da familia da extrema dereita se refire, os propios eixos dan conta do seu carácter tradicional de partidos anti ou partidos protesta, que nos últimos anos se converteron en

partidos máis propositivos pero que seguen dando respostas ou contrapuntos a unha serie de correntes ideolóxicas que non casan cos seus estilos de vida, ou valores tradicionais.

Por último podemos observar como os principios populismo, nativismo e autoritarismo están presentes na ideoloxía destes partidos ao aparecer nos catro eixos temáticos das súas políticas públicas, xa que tanto a nivel discursivo onde o populismo fai aparición, como o nativismo que se manifesta na súa posición anti inmigración, ou anti globalización, como o autoritarismo que se manifesta nas políticas relativas a diversidade, todos teñen un peso esencial nas propostas de ditas formacións políticas.

Extrema Dereita en España

Neste segundo apartado deste marco teórico sobre a Extrema Dereita, centrarémonos na Extrema Dereita en España, pero sobre todo no presente ou pasado recente destas formacións no Estado Español, para iso comezaremos analizando as condicións necesarias para o xurdimento de partidos de Extrema Dereita, continuaremos falando sobre os seus líderes e por último, analizaremos brevemente a relación entre o populismo e a extrema dereita, empregando para iso o caso de VOX en España como punto de referencia.

Condicións para o xurdimento da extrema dereita

No seguinte apartado tentaremos analizar cales son as condicións que explican este novo auxe da Extrema Dereita, que moitos autores denominan xa a cuarta ola da extrema dereita en Europa, para iso centraremos os nosos comentarios sobre o auxe de VOX en España, pero pese a que evidentemente a extrema dereita chegou con anterioridade a gran parte dos parlamentos europeos, si podemos afirmar que hai certas liñas xerais que se poderían extrapolar perfectamente a moitos outros casos no continente europeo.

Para analizar ditas condicións ou elementos favorecedores da aparición de VOX no sistema político español seguiremos o que argumenta Arzheimer, na súa teoría explicativa sobre o nacemento da extrema dereita e os factores contextuais favorecedores deste

fenómeno. Arzheimer divide ditos factores en tres tipos diferentes, que se corresponden cos compoñentes políticos, os compoñentes actitudinais de tipo político e por último, os compoñentes de tipo económico.

En primeiro lugar, analizando os compoñentes de tipo político debemos analizar a evolución do sistema de partidos español durante os anos posteriores a crise do ano 2008, xa que foi ese o punto de inflexión que favoreceu un clima de descontento, desconfianza e desafección na cidadanía española de cara a política, pero tamén de cara aos partidos políticos tradicionais, abrindo deste xeito unha ventá de oportunidade para que aparecesen novas formacións políticas, un feito case inédito na historia do sistema político español, con unha clara tendencia cara un bipartidismo imperfecto. Esa ventá de oportunidade, conformada por todas esas novas cualidades negativas cara os partidos tradicionais da política española, unida a numerosos casos de corrupción constantemente descubertos en diferentes estamentos das institucións do Estado, acaban xerando a aparición do movemento 15 – M, e a súa posterior institucionalización no partido político Podemos, que se presenta as eleccións europeas no ano 2014, acadando un enorme éxito que os catapultou durante os seguintes períodos electorais.

Ao mesmo tempo que isto sucedía e se producía un cambio no espazo de competición política no lado esquerdo do espectro político, tamén daba o salto a política nacional unha formación que tentaba competir polo espazo dereito do espectro, neste caso Ciudadanos, que se presenta por primeira vez no ano 2015, e que confirma o cambio do sistema político español cos seus resultados electorais, pasando o parlamento de contar con dous partidos enfrontados e maioritarios, a contar agora con catro partidos importantes e con capacidade de decisión á hora de formar goberno. Como se pode ir observando, esa fractura do sistema político español, forma parte elemental dos compoñentes políticos que explican o posterior auxe de VOX en España.

En segundo lugar, no tocante aos compoñentes actitudinais de tipo político que expresan os cidadáns españois, observamos que ese mesmo contexto descrito no punto anterior non soamente produce cambios no sistema político e de partidos, se non que tamén acaba acarreado cambios na ubicación ideolóxica dos partidos políticos e dos propios cidadanos, xa que os partidos tradicionais que mantiñan cada vez posicións máis centradas, vense obrigados a volver a pelexar por uns espazos ideolóxicos que antes

aglutinaban e que os forzan a posicionarse en lugares máis extremos do espectro ideolóxico, co obxectivo de perder un menor porcentaxe de voto. Deste xeito, o cambio na posición ideolóxica dos partidos tradicionais, e o posicionamento en lugares extremos dos novos partidos, arrastra consigo a parte dos votantes cara novos espazos ideolóxicos diferentes ao que a tendencia no sistema político español marcaba. Ademais, máis alá das variacións ideolóxicas dos votantes no sistema político español, tamén se producen por mor da crise económica do ano 2008 e das súas consecuencias, unha serie de cambios na cultura política española de importante calado.

Estes cambios comezan co crecemento da preocupación dos cidadáns pola corrupción e pola clase política, chegando a situarse como principais problemas para os españois, ao tempo que tamén crecen os sentimentos desafectos e de indignación pola situación política e económica de España, sentimentos que provocan unha caída sen precedentes na identificación partidista dos votantes cos principais partidos do Estado, PSOE e PP, e que acabou significando o voto de castigo as novas formacións políticas, entendendo tamén a VOX como parte destas, nunha especie de coletazo final en 2018.

Sobre isto mesmo, Carter, afirma que o éxito electoral da extrema dereita dependerá de catro factores relacionados puramente co sistema político do Estado en cuestión, sendo estes catro factores o grao de centrismo nas posicións dos partidos maioritarios do sistema político, o grao de extremismo do partido de extrema dereita, a distancia relativa entre a extrema dereita e a dereita moderada e, para rematar, a distancia entre os partidos de dereita e esquerda tradicionais. Sen entrar en demasiada profundidade sobre isto, comentaremos que no caso español cúmprense todas as condicións necesarias e óptimas para que VOX consiga o seu obxectivo de instaurarse como nova forza parlamentaria, con certa capacidade de influencia tanto na toma de decisións, naquelas comunidades onde respaldou aos gobernos do PP e de Ciudadanos, como na axenda política estatal mediante a súa actividade política no parlamento e con diferentes asociacións civís.

Por último, encontrámonos cos compoñentes de índole económica e que se corresponden de xeito indirecto coa Gran Recesión de 2008, xa que esta afectou ao emprego, provocou unha menor renda per cápita entre os españois e endebedou ao Estado ata o punto de ter que solicitar un rescate bancario no ano 2013. Se ben é certo que este contexto de crise non é novo en España, con episodios anteriores e duras crises económicas nas súas costas,

agravadas incluso con graves casos de corrupción, igual que pasa no período de tempo que estamos analizando, non houbo nunca un timing similar ao sucedido nos anos comprendidos entre o 2008 e o 2015 ao mesturarme ambas situacións de crise, tanto política como económica de xeito recalcitrante.

Dito período de recesión económica provocou que aquelas persoas que se foron quedando atrás, xunto cun discurso máis radicalizado por parte da dereita española, expliquen o aumento de seguidores da Extrema Dereita en España, xa que esta aproveitou o clima de descontento, a desafección dos votantes cos seus partidos de referencia e a indignación pola crise política que atravesaba o Estado e conseguiu posicionarse como unha nova vía de escape e de resposta a todos eses sentimentos negativos e frustracións.

En resumo, poderíamos afirmar que os perdedores do proceso de globalización, o debilitamento do Estado de Benestar e a extensión no tempo dos sentimentos de enfado e descontento coa situación política e económica, xunto coa ruptura das expectativas de vida de unha parte dos cidadáns explican o auxe e seguimento da extrema dereita en España. Este feito supón ademais a consecución de VOX dunha das características destes novos partidos de extrema dereita, consistente na consecución de votantes de clases sociais antagónicas, como son os votantes máis desfavorecidos polo sistema e o avance da globalización e aqueles votantes, procedentes do partido popular, que realizan o seu voto en termos puramente ideolóxicos.

Para rematar o análise sobre a condicións necesarias para o xurdimento da extrema dereita en España farei unha mención breve sobre cales son os novos issues que VOX incorpora ao seu ideario político e como estes lles axudan a captar certos espazos políticos de competición partidista de xeito practicamente exclusivo e inaccesible para as forzas de dereita moderada que compiten coa formación verde.

Dentro deses novos issues poderíamos afirmar que o máis potente ou o que unha maior vinculación garda con VOX é o procés, xa que este tema acabou convertendo case nun cleavage en España, ao acadar tales niveis de polarización que practicamente obrigaba aos votantes a posicionarse nun e noutro bando. Ademais desa polarización desmesurada, o procés acercou a VOX a moitos votantes que non compartían ideoloxía co partido de

extrema dereita, pero que ante a presuntamente laxa resposta do Partido Popular de Rajoy, votaron a VOX na busca dunha resposta contundente ante o tema separatista catalán.

O segundo issue que introduce VOX na axenda política é a inmigración, explotado en dous sentidos: Por unha banda, en termos económicos, defendendo que a inmigración supón unha sobrecarga para os servizos sociais e o Estado de Benestar en España, e que, se seguen chegando inmigrantes o noso sistema público non vai ser capaz de facer fronte ao gasto que estas persoas supoñen; por outra banda, afrontan o tema dende un punto de vista cultural, xa que para VOX o multiculturalismo provoca a perda de valores comúns nas sociedades europeas, e intentando estigmatizar aos inmigrantes como persoas incapaces de adaptarse as culturas occidentais; discurso orientado a contrarrestar toda posición ou intento de integración destas persoas na sociedade. Deste xeito podemos observar como os principais pilares do discurso de VOX se centran na defensa da nación española do ataque catalán e tamén, nun marcado compoñente anti-inmigración para protexer o Estado de Benestar e a forma de vida dos nacionais, fronte aos inmigrantes incapaces de adaptarse a vivir en sociedades occidentais e democráticas.

Por último, VOX ademais dos dous principais issues do seu discurso, incorpora tamén novos temas como resposta aos propostos polo outro polo político, entre estes atópanse a Lei de Memoria Histórica, a exhumación de Franco, ou a loita constante en contra do movemento LGTBIQ+, sendo o único partido político capaz de rentabilizar votos mostrando unha postura en contra da diversidade sexual e con postulados supremacistas de xénero, en contra das leis de violencia de xénero ou contra as leis de cuotas e de paridade.

Populismo e Extrema Dereita, o discurso de VOX

Por último, analizando xa neste caso o partido que vamos a estudar ao longo do seguinte traballo, neste apartado centrarémonos no discurso de VOX para tratar de entender cales son as principais características do mesmo dende diversos puntos de vista.

En primeiro lugar debemos saber que os cambios ideolóxicos e políticos experimentados en España, durante o período posterior a Gran Recesión, e incentivados posteriormente polo movemento 15 – M provocan finalmente un contexto de crise de representación

democrática, que ao seu tempo favorece as expectativas de que VOX puidera desenvolver un discurso típico dun partido de dereita radical populista, como suxire o seu documento fundacional, claramente baseado en dous temas con claro enfoque populista:

Por un lado, un dos pilares básicos do discurso de VOX é a suposta degradación do Estado Constitucional que se está experimentando nos derradeiros anos en España, e que VOX saca a relucir como un dos seus temas primordiais dende o seu nacemento, aproveitando ademais dito tema para atacar aos dous grandes partidos de dereitas, o PP e C's, que segundo a formación de Santiago Abascal non están defendendo a España ante conflitos como o catalán, que poñen en tela de xuízo a indisoluble unidade de España e a Constitución española. Por outra banda, o segundo enfoque base de VOX é a corrupción, tema que xunto cos sentimentos de desalento e de indignación coa clase política española por parte da cidadanía, aproveita VOX para diferenciarse e posicionarse como unha alternativa para todas aquelas persoas da dereita española que queiran castigar o cambiar o seu voto.

Este contexto populista no que nace a formación de Extrema Dereita puido haber permitido diferenciar a VOX de outros grupos de orientación nativista e xenófoba, que tenden a proliferar nos países de Europa máis desenvolto, e que defenden os intereses dos nacionais perante os dos inmigrantes e se proclaman contrarios ao multiculturalismo e a integración europea, chegando a afirmar que esta xa foi demasiado lonxe e que compre unha involución neste sentido. Ao mesmo tempo, tamén se pode diferenciar claramente aos grupos de dereita radical populista e nativista, dos grupos fascistas e antidemócratas de ideoloxía fascista, racista e ultranacionalista de Europa. Estes últimos tenden a opoñerse ao sistema capitalista e a globalización, apostando por réximes autárquicos e con tintes cada vez máis nativistas.

Volvendo agora a VOX, os devastadores efectos da crise económica e o descubrimento de numerosos casos de corrupción en todos os países do sur de Europa, xerou un clima idóneo para o desenvolvemento de forzas de carácter populista como exemplifican o nacemento de Podemos, do Movemento 5 Stelle ou de Syriza, pero este contexto de facilidades para os partidos populistas no sur non estivo exento de problemas para o discurso de VOX no seu nacemento en 2013, xa que este partido arrastrou unha serie de lastres durante os primeiros meses de vida como puideron ser a estrutura de cleavages da política española, as características propias do espazo de competición partidista da dereita

en España, o propio sistema electoral e os seus efectos de penalización sobre as forzas minoritarias, ou os múltiples issues e dimensións territoriais de competición electoral que se dan no Estado coas diferentes CCAA. Ademais de todas estas trabas, VOX tiña que enfrontarse a un contexto onde o nativismo non tiña as condicións necesarias para explotar, ao non haber presenza nin de sentimentos anti-inmigración, nin un sentimento españolista maioritario, lastrado polas diversas identidades nacionais e culturais propias de cada autonomía ou rexión histórica.

En canto a dimensión simbólica do discurso de VOX vemos que o análise da mesma describe á formación de extrema dereita como un partido nativista e populista, claramente influenciada polo contexto político do seu nacemento, pero que pese a ese mesmo posúe máis tintes nativistas que populistas no seu discurso, xa que o concepto de “pobo” entendido como aquel pobo puro que se opón a unha elite corrupta apenas fai presenza no discurso político da formación verde, mentres que os temas de índole nativista como son aqueles relacionados coa inmigración, a defensa dos valores culturais españois ante a inmigración e ante os ataques intraestatais, ou incluso a posta en valor da tauromaquia, si que fan presenza no discurso de VOX de forma constante.

Deste xeito podemos dar paso a un breve comentario sobre cales son os temas máis importantes para VOX a nivel discursivo e cal é o enfoque que tanto partido como votantes realizan dos mesmos:

Como antes mencionabamos entre os principais temas de VOX atopamos a indisoluble unidade de España, tema que colle unha forza especial no momento no que o partido de extrema dereita se posiciona como único dique de contención e ataque ao desafío separatista e que se acaba estendendo ao Estado de Autonomías, sendo un dos cabalos de batalla de VOX dende entón e liderando un discurso en favor do centralismo político como futuro da organización territorial en España con dous puntos a favor: garantir a unidade de España e acabar coas duplicidades e o dispendio de diñeiro.

Ademais dos temas mencionados tamén fan presenza a modificación da política migratoria, xa que VOX entende que España non pode permitir a entrada de inmigrantes ilegais que supoñen un gasto inasumible para os servizos sociais e público de saúde, o que acabaría provocando que os nacionais visen recortados os servizos públicos que

reciben. Neste tema podemos observar claramente como os tintes nativistas de VOX se entremezclan coa inmigración dando lugar a aparición do chauvinismo do Benestar e a defensa dos cidadáns “autóctonos” fronte a unha inmigración perigosa por por en risco o sistema público de saúde e o propio sistema económico actual español. Tamén hai espazo no discurso de VOX para a crítica ao movemento feminista actual e a un hipotético supremacismo de xénero, a comunidade lgtbi e a crítica constante a clase política entre outros temas esporádicos.

En definitiva podemos resumir o discurso de VOX como un partido con evidentes tintes nativistas, expresados a través do chauvinismo do benestar, as políticas anti inmigración amparadas en ideas como que saturan o gasto público e inversión estatal en servizos sociais, que empeoran a situación de paro ou precariedade laboral dos nacionais e que ademais, o multiculturalismo soamente traería a disolución dos valores e cultura españolas, ao ser estes inmigrantes incapaces de adaptarse ou adoptar unha cultura occidental e democrática. En segundo lugar observamos claros tintes populistas no seu discurso como a defensa que fai nun primeiro momento da Constitución Española perante o caso catalán, considerando a unidade de España indisoluble, para a continuación avogar pola desaparición do Estado de Autonomías, elemento presente no título 8 da mesma Constitución, en canto a organización territorial do Estado aparece dentro da mesma. Por último cabe destacar certos tintes eurófobos en VOX e no seu electorado pero que teñen escasa presenza no seu discurso, xa que en España non se da ese sentimento de aversión cara Europa que si pode darse en outros países do sur como Italia, Francia ou Grecia.

METODOLOXÍA DE INVESTIGACIÓN

Tras haber realizado un repaso sobre a situación da Extrema Dereita en Europa, nun primeiro momento, e posteriormente habernos acercado a nosa unidade de análise, repasando concretamente a situación da Extrema Dereita en España mediante o caso de VOX, creo oportuno comezar o análise sobre as motivacións ou factores relevantes na decisión de voto a Extrema Dereita en Catalunya, concretamente analizando a decisión de voto a VOX nas eleccións autonómicas do 14 de Febreiro de 2021.

Para isto realizaremos un análise de datos de carácter secundario, os cales extraeremos dunha base de datos que nos permitirá construír unha serie de variables propias e adaptar perfectamente os datos ao noso traballo en cuestión. Mediante o uso de técnicas cuantitativas, neste caso de estatística tanto descritiva como inferencial, buscamos coñecer aqueles factores decisivos e explicativos sobre o voto a VOX, empregando para isto as técnicas de regresión lineal e loxística binaria.

Mediante o uso de ambos tipos de regresión buscaremos coñecer os factores que explican as valoracións dos diversos líderes de VOX, tanto Abascal como Garriga, como ao propio partido, e así desentrañar que elementos están funcionando tanto na decisión de voto a VOX en Cataluña, como tamén nas propias eleccións en cuestión.

Por último paréceme oportuno volver a traer aquí as hipóteses que manexamos ao principio da investigación, co fin de estruturar mellor os seguintes apartados e poder telas de referencia coa intención de achar respostas para todas elas ao final da investigación:

- Ser home é un factor de decisivo na decisión de votar a VOX en Cataluña?
- Inflúe o nivel de ingresos na decisión de votar a VOX?
- A valoración de Abascal pesa máis no voto a VOX en Catalunya que a valoración do líder autonómico, Garriga?
- Hai diferencias substantivas entre o perfil de votante do Partido Popular Catalán e o votante de VOX?
- Inflúen as emocións na decisión de voto a VOX en Catalunya? E na valoración de Abascal/Garriga?
- Cales son os factores explicativos do voto a VOX en Catalunya?

MARCO EMPÍRICO

Perfiles e Distancias Ideolóxicas

No seguinte apartado trataremos de describir brevemente como se caracterizan os votantes dos 3 principais partidos de dereita españolista nas eleccións de Febreiro en Cataluña. Para iso contamos cunha táboa onde se comparan os valores dos diferentes votantes tipo dos partidos, ante diversas variables de ámbito sociodemográfico, e a continuación comentaremos os aspectos máis interesantes de cada grupo de votantes.

Perfil de votante de VOX: Sobre este grupo cabe destacar en primeiro lugar a súa relativa xuventude, entre os 30 e os 49 anos en concreto, a súa situación laboral, xa que vemos que o 60% dos votantes de VOX en Catalunya traballan, a súa visión pesimista sobre a situación política e económica tanto no presente como a futuro, ou a predominancia de persoas con estudos superiores entre os seus votantes. Ademais tamén podemos ver que non son relixiosos practicantes, pero si é certo que o non o son, en menor medida que o votante prototipo dos outros dous partidos competidores. Por último, cabe mencionar que en canto a autoubicación ideolóxica, o votante prototipo de VOX sitúase no extremo dereito da escala ideolóxica e considerase a si mesmo tan español como catalán, con un 47,4 e un 50%, respectivamente.

Perfil de votante do PPC: En canto ao perfil de votante do Partido Popular Catalán destaca neste caso que se caracteriza por unha idade máis avanzada, concretamente o 51,4% dos votantes son maiores de 50 anos; da mesma maneira que o votante de VOX a súa situación laboral é estable e traballa, comparte unha visión negativa da situación actual de Catalunya, tanto a nivel político como económico, pero garda unha visión máis optimista que os votantes da formación de extrema dereita, se ben é certo que segue sendo negativa a nivel xeral. Ademais, este votante ubícase no 7 na escala de autoubicación ideolóxica e o 65,3% afirman sentirse tan españois como cataláns, un número maior que os votantes da formación verde. Por último, o votante prototipo do PPC ten estudos superiores, pero en maior porcentaxe que o votante de VOX, neste caso nun 57,5%.

Perfil de votante de C'S: No tocante ao perfil de votante de Ciudadanos en Catalunya, cabe destacar de entrada que o seu prototipo de votante é unha muller, de entre 30 e 49 anos, que ten traballo, con unha visión negativa ou moi negativa sobre a situación actual económica e política de Cataluña, que se posiciona no centro do espectro ideolóxico, con estudos superiores nun porcentaxe superior ao das anteriores formacións e por último, que se sente tan española como catalana, tamén nun maior porcentaxe que no caso dos dous partidos políticos. Como apuntamentos a maiores cabe reseñar que no caso de ciudadanos o sexo si aparece na radiografía do seu electorado, xa que o 81,9% son mulleres, ademais tamén cabe mencionar que hai unha maior homoxeneidade entre o seu electorado no caso da autoubicación ideolóxica, xa que o 71,6% dos seus votantes se ubican no centro, polo 37,4 e 47,4% dos demais partidos, é dicir, tanto no PPC como en VOX os votantes espáncense máis ao longo do espectro político que en Ciudadanos.

ANÁLISE DO VOTO A VOX EN CATALUÑA. A EXTREMA DEREITA EN ESPAÑA

Táboa 1 Perfil de Votante

Perfiles de votante			
	VOX	PP	C'S
Sexo	Muller (55%)	Muller (52,7%)	Muller (81,9%)
Grupos de Idade	30 – 49 (55%)	Maiores de 50 anos (51,4%)	30 – 49 (40,7%)
Situación Laboral	Traballa (60%)	Traballa (58,6%)	Traballa (58,9%)
Val. Sit. Económica Actual	Mala ou Moi mala (80%)	Mala ou Moi Mala (73,7%)	Mala ou Moi Mala (47,7%)
Val. Sit. Económica Prospectiva	Mala ou Moi mala (78,9%)	Mala ou Moi Mala (67%)	Mala ou Moi Mala (72,2%)
Val. Sit. Política Actual	Mala ou Moi Mala (95%)	Mala ou Moi Mala (91,9%)	Mala ou Moi Mala (90,5%)
Val. Sit. Política Prospectiva	Mala ou Moi Mala (95%)	Mala ou Moi Mala (85,4)	Mala ou Moi Mala (89,5%)
Autoubicación Ideolóxica	Ubícanse no extremo dereito do espectro (47,4%)	Posicionanse no 7 do espectro ideolóxico (37,4%)	Centro do espectro (71,6%)
Sentimento Nacionalista	Tan español como catalán (50%)	Tan español como catalán (65,3%)	Tan español como catalán (77,4%)
Nivel de Ingresos	1.800 e 3.000€ (41,7%)	1.200 a 1.800€ (37,4%)	1.800 a 3.000€ (46,8%)
Nivel de Estudos	Estudos superiores (45%)	Estudos superiores (57,5%)	Estudos superiores (63,9%)
Relixioso Practicante	Non (65%)	Non (87,8%)	Non (100%)

Fuente: Elaboración Propia

A continuación comentaremos as distancias ideolóxicas entre os votantes dos diferentes partidos, xa que mediante este exercicio poderemos realizar unha descrición máis detallada e profunda sobre a ubicación ideolóxica dos mesmos, ao ter novos puntos de referencia como onde ubican os votantes de cada partido aos líderes e aos partidos que non votan, pero que tamén se ubican no espazo da dereita dentro do espectro ideolóxico. Grazas a estes datos, poderemos realizar unha descrición do perfil de votante de cada formación política de xeito máis exhaustivo e profundo.

Na seguinte táboa, veremos como ubican os votantes de cada partido aos diferentes partidos e líderes na escala de ubicación ideolóxica 0 – 10, sendo o 0 a extrema esquerda e o 10 a extrema dereita.

Táboa 2 Distancias Ideolóxicas entre Votantes

Distancias Ideolóxicas entre os votantes			
	VOX	PPC	C'S
Ubicación Ideolóxica Garriga	9 (45,5%)	9 (31,2%)	10 (50%)
Ubicación Ideolóxica Fernández	5 – 7 (69,2%)	7 (48,3%)	7 (38,5%)
Ubicación Ideolóxica Carrizosa	5-6 (54,6%)	6 (29,2%)	5 (46,7%)
Ubicación Ideolóxica VOX	9 (42,9%)	9 (43,6%)	10 (76%)
Ubicación Ideolóxica PPC	5 -7 (64,3%)	7 (44,4%)	8 (43,9%)
Ubicación Ideolóxica C'S	4 - 6 (64,3%)	5 (39,5%)	5 (53,2%)

Fuente: Elaboración Propia

En canto as distancias ideolóxicas cabe mencionar que os votantes de Ciudadanos son aqueles que sitúan a VOX máis ao extremo dereito do espectro ideolóxico, xa que unha inmensa maioría deles sitúan tanto ao partido como ao seu líder en Cataluña no 10 da escala. A súa vez, estes votantes son os que ubican máis a dereita de todos ao PPC, situándoo no 8, polo 7 dos votantes propio do Partido Popular, e o abanico entre 5 e 7 con valores moi igualados dos votantes de VOX.

Por outra banda, outro dos datos que chaman a atención é o lugar onde os votantes de VOX sitúan tanto ao líder como ao partido Ciudadanos, xa que colocan a Carrizosa entre o 5 e o 6, e ao seu partido entre o 4 e o 6, chegando deste xeito a falar de Ciudadanos en termos dun partido de centro esquerda, algo que non se repite para os demais perfiles de votantes dos demais partidos de dereita española, xa que en todo momento posicionan a Ciudadanos como un partido de centro. Por último cabe destacar que isto sucede cos votantes de VOX tamén para o Partido Popular Catalán, xa que estes sitúan a Alejandro Fernández entre o 5 e o 7, con valores moi repartidos pero maioritarios case entre o 5 e o 6, ademais de que sitúan ao Partido Popular Catalán entre o 5 e o 7, algo sorprendente xa que os outros dous grupos de votantes o fan no 7 e incluso no 8 no caso de Ciudadanos.

Deste xeito poderíamos concluír que existe unha especie de bicefalia dentro da dereita española en Cataluña, onde os votantes do PP e os de Ciudadanos concordan por norma xeral na visión e na ubicación ideolóxica tanto do seu propio partido como nos dos demais, coa salvedade de que os votantes de Ciudadanos son máis severos ao posicionar a VOX no extremo total do espectro ideolóxico, polo 9 dos do PPC, e os votantes de VOX que observan aos líderes e demais partidos dese espazo político como actores de centro dereita, mentres que se ven a si mesmos como a verdade dereita, incluso como membros da ideoloxía de extrema dereita ao posicionar ao seu partido e aos seus líderes no 9 da escala de autoubicación ideolóxica.

Valoración dos líderes

Para continuar desenvolvendo o noso apartado do Marco Empírico pasaremos a analizar agora os diversos factores explicativos das valoracións dos líderes de VOX, tanto a nivel autonómico como a nivel estatal, e comparalos cos factores que explican as valoracións dos demais líderes de forzas competidoras da formación de extrema dereita, sendo estas Ciudadanos Catalunya e Partido Popular Catalán. A selección destes partidos xustifícase en que se atopan no mesmo lado do espectro ideolóxico, pero tamén no mesmo lugar no eixo nacionalista, xa que polo dobre eixo que enmarca a competición en Catalunya os bloques non se axustan tanto ao tradicional esquerda – dereita, se non que se prioriza en primeiro lugar o eixo nacionalista catalán – nacionalista español véndose deste xeito os intercambios entre bloques como algo moito menos probable se os partidos pertencen a posicións enfrontadas no eixo nacionalista. Comezaremos deste xeito analizando as

regresións lineais sobre as valoracións dos líderes Alejandro Fernández e Carlos Carrizosa.

Regresión Lineal de Alejandro Fernández, líder do PPC:

Táboa 3 Regresión Lineal de Alejandro Fernández

Resumen del modelo

Modelo	R	R cuadrado	R cuadrado ajustado	Error estándar de la estimación
1	,927 ^a	,860	,850	,894

a. Predictores: (Constante), Alejandro Fernández Carisma, Cercanía VOX, Ser Home, Situación política prospectiva de Cataluña, Autoubicación ideológica, Valoración de Carlos Carrizosa, Valoración de Santiago Abascal, Alejandro Fernández Preocupación por Cataluña antes que por el partido, Situación política actual de Cataluña, Alejandro Fernández Eficacia, Alejandro Fernández Que tenga buenos proyectos

Coeficientes^a

Modelo		Coeficientes no estandarizados		Coeficientes estandarizados		
		B	Desv. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constante)	,245	,233		1,054	,294
	Situación política actual de Cataluña	-,226	,070	-,230	-3,258	,001
	Situación política prospectiva de Cataluña	,174	,062	,199	2,828	,005
	Valoración de Carlos Carrizosa	,282	,052	,240	5,404	,000
	Valoración de Santiago Abascal	,162	,056	,132	2,876	,005
	Autoubicación ideológica	,119	,038	,115	3,087	,002
	Cercanía VOX	-2,206	1,002	-,074	-2,201	,029
	Ser Home	-,393	,150	-,083	-2,625	,010
	Alejandro Fernández Eficacia	,348	,081	,344	4,291	,000
	Alejandro Fernández Preocupación por Cataluña antes que por el partido	,213	,075	,226	2,828	,005
	Alejandro Fernández Que tenga buenos proyectos	-,239	,085	-,260	-2,817	,005
	Alejandro Fernández Carisma	,272	,068	,309	3,972	,000

a. Variable dependiente: Valoración de Alejandro Fernández

Fuente: Elaboración Propia

En primeiro lugar cabe destacar que o modelo de regresión ten un poder explicativo do 85% en canto aos factores que inflúen na valoración do líder do Partido Popular catalán, Alejandro Fernández. En segundo lugar procederemos a comentar as diversas variables que inflúen en dita valoración, centrándonos tamén no seu peso e mencionando parte dos conceptos teóricos que expresan ou que están vixentes tras elas:

En primeira instancia vemos que unha das variables con mais peso dentro do modelo é a Cercanía a VOX, variable que se manifesta de xeito negativo, significando isto que a presenza de esta cercanía reduce en 2.206 unidades a posibilidade de valorar positivamente a Alejandro Fernández. Outra variable que funciona de xeito negativo é o sexo, neste caso ser home reduce as posibilidades de valorar positivamente a Alejandro Fernández en 0,393 unidades.

Por outro lado, centrándonos nas variables que actúan de xeito positivo, cabe resaltar algunhas relativas aos atributos do líder como poden ser o seu carisma, a preocupación polos intereses de Catalunya antes que polos do seu partido ou a eficacia do mesmo, aumentando as posibilidades de unha valoración positiva en 0,272, 0,213 e 0,348 respectivamente.

Por último caben destacar as variables relativas ao posicionamento ideolóxico, neste caso podemos observar como a escala de autoubicación ideolóxica inflúe na valoración de Alejandro Fernández de forma positiva, xa que canto máis a dereita se ubique o votante, as posibilidades dunha boa valoración do líder do PPC aumentan en 0,119 unidades. Para rematar cabe mencionar que ao contrario do que sucede co partido, a presenza dunha valoración positiva de Abascal tamén aumenta as posibilidades dunha valoración positiva de Alejandro Fernández, o mesmo que sucede con unha boa valoración de Carrizosa.

Regresión Lineal de Carlos Carrizosa, líder de Ciudadanos Catalunya:

No caso do seguinte líder, Carlos Carrizosa, observamos que o modelo ten un poder explicativo do 87,5% dos casos e que entre as variables con maior peso na explicación da valoración do líder do partido laranxa atópanse as seguintes:

Por unha banda vemos que a principal variable é a Cercanía a Ciudadanos, é dicir a identificación partidista, feito que ten todo o sentido se temos en conta que se corresponde co principal factor explicativo da decisión de voto; neste caso a existencia de cercanía co partido aumenta as posibilidades dunha boa valoración en 1,348 unidades, como feito chamativo tamén vemos a presenza entre as variables do modelo, da cercanía ao PSC e da cercanía a ERC, actuando ambas de xeito positivo e con un peso de 0,937 e 0,329 respectivamente, o que podería describirnos a Ciudadanos e Carrizosa como os actores políticos máis centrados da área da dereita española en Catalunya, xa que estes datos demostran que Carrizosa esperta certa simpatía entre aqueles votantes que se senten identificados de xeito estable ou forte con PSC e ERC, algo impensable para os líderes de VOX por exemplo.

En canto as demais variables do modelo podemos resaltar a presenza tamén das valoracións dos líderes de PP e de Abascal, que inflúen de xeito positivo aumentando as posibilidades de valorar positivamente a Carrizosa en 0,232 e 0,149 respectivamente, e por último, vemos a aparición tamén de diversas cualidades ou características persoais de Carrizosa como líder, como poden ser a eficacia, a preocupación de Catalunya por riba dos intereses de Ciudadanos ou o seu carisma. Como último apéndice mencionar tamén a aparición da variable grupos de idade, neste caso de xeito negativo, o que ven a significar que unha maior xuventude ou pertenza ao grupo de idade dos máis xovenes, aumentan as posibilidades de valorar positivamente a Carlos Carrizosa en 0,290 unidades.

Táboa 4 Regresión Lineal de Carlos Carrizosa

Resumen del modelo				
Modelo	R	R cuadrado	R cuadrado ajustado	Error estándar de la estimación
1	,940 ^a	,884	,875	,685

a. Predictores: (Constante), Carlos Carrizosa Carisma, Nivel de Ingresos Recodificada, Cercanía ERC, Grupos de edad, Cercanía C's, Situación política actual de Cataluña, Cercanía PSOE, Valoración de Santiago Abascal, Valoración de Alejandro Fernández, Carlos Carrizosa Preocupación por Cataluña antes que por el partido, Carlos Carrizosa Eficacia

Coeficientes ^a						
Modelo		Coeficientes no estandarizados		Coeficientes estandarizados		
		B	Desv. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constante)	1,351	,356		3,790	,000
	Situación política actual de Cataluña	,079	,026	,095	3,056	,003
	Valoración de Santiago Abascal	,149	,048	,121	3,125	,002
	Grupos de edad	-,290	,059	-,146	-4,889	,000
	Nivel de Ingresos Recodificada	-,220	,067	-,100	-3,298	,001
	Cercanía PSOE	,937	,154	,208	6,083	,000
	Cercanía C's	1,348	,286	,144	4,714	,000
	Cercanía ERC	,329	,140	,074	2,357	,020
	Valoración de Alejandro Fernández	,232	,038	,263	6,042	,000
	Carlos Carrizosa Eficacia	,188	,058	,193	3,250	,001
	Carlos Carrizosa Preocupación por Cataluña antes que por el partido	,194	,050	,226	3,842	,000
	Carlos Carrizosa Carisma	,181	,061	,201	2,954	,004

a. Variable dependiente: Valoración de Carlos Carrizosa

Fuente: Elaboración Propia

Regresións Lineais dos líderes de VOX, Santiago Abascal e Ignacio Garriga:

En canto ao líder autonómico obtivemos unha capacidade explicativa do 76,7% no modelo de regresión, pero o relevante non se atopa aí, se non na natureza das variables que aparecen no modelo, xa que a meirande parte teñen que ver coas cualidades ou características do líder, neste caso Ignacio Garriga, salvo 3, das cales unha delas é a valoración de Santiago Abascal. Deste xeito vemos como na valoración de Ignacio Garriga inflúen a súa eficacia, a súa honradez, os seus proxectos para Catalunya e o seu carisma, todas estas variables con un peso de 0.406, 0.336, 0.313 e por último, 0,343 respectivamente, actuando iso si esta última variable de xeito negativo. A valoración de Santiago Abascal actúa de xeito positivo e aumentando en 0,199 unidades as posibilidades dunha valoración boa de Garriga.

Por último, aparece a variable Cercanía a Ciudadanos entre as variables explicativas da valoración de Garriga, feito sorprendente xa que a presenza de cercanía a este partido aumenta en 1.112 unidades a posibilidade de valorar de forma positiva ao candidato de VOX.

Táboa 5 Regresión Lineal de Ignacio Garriga

Resumen del modelo

Modelo	R	R cuadrado	R cuadrado ajustado	Error estándar de la estimación
1	,884 ^a	,781	,767	,833

a. Predictores: (Constante), Cercanía C's, Ignacio Garriga Eficacia, Nivel de Ingresos Recodificada, Valoración de Santiago Abascal, Ignacio Garriga Honradez, Ignacio Garriga Que tenga buenos proyectos, Ignacio Garriga Carisma

Coefficientes^a

Modelo		Coefficients no estandarizados		Coefficients estandarizados	t	Sig.
		B	Desv. Error	Beta		
1	(Constante)	1,027	,363		2,826	,006
	Ignazio Garriga Eficacia	,406	,085	,419	4,773	,000
	Ignazio Garriga Honradez	,336	,079	,400	4,275	,000
	Ignazio Garriga Que tenga buenos proyectos	,313	,110	,317	2,834	,005
	Ignazio Garriga Carisma	-,343	,101	-,385	-3,403	,001
	Valoración de Santiago Abascal	,199	,072	,195	2,769	,007
	Nivel de Ingresos Recodificada	-,225	,092	-,116	-2,451	,016
	Cercanía C's	1,112	,400	,131	2,778	,006

a. Variable dependiente: Valoración de Ignacio Garriga

Fuente: Elaboración Propia

Para rematar coas valoracións de líderes atopámonos co caso de Santiago Abascal, regresión que me parece importante introducir no traballo xa que ten presenza nas demais regresións anteriores, chegando incluso a comerse a Garriga e a influír tamén directamente na valoración que os votantes realizan do mesmo. Deste xeito observamos que este modelo conta con un poder explicativo do 62% dos casos e está conformado polas seguintes variables:

A variable con maior influencia é a Cercanía a VOX, que representa a fe cega que teñen os votantes identificados con este partido no seu líder, ao aumentar en 5.408 unidades a probabilidade de valorar positivamente a Abascal cando este sentimento de cercanía existe; en segundo lugar vemos a variable Cercanía PP, que aumenta en 1.219 unidades as posibilidades de valorar positivamente a Abascal cando fai acto de presenza, moi seguida de cerca pola terceira variable máis importante do modelo que indica a presenza do sentimento unicamente español, que aumenta coa súa presenza as posibilidades de valorar positivamente a Abascal en 1.070 unidades, deste xeito vemos como a valoración de Abascal se liga moi fortemente con variables de identificación partidista e tamén coa defensa do sentimento español en Catalunya. Por último vemos tamén a presenza das variables de valoración de Garriga e Casado.

Táboa 6 Regresión Lineal de Santiago Abascal

Resumen del modelo

Modelo	R	R cuadrado	R cuadrado ajustado	Error estándar de la estimación
1	,796 ^a	,634	,620	1,103

a. Predictores: (Constante), Cercanía VOX, Valoración de Ignacio Garriga, Nivel de Ingresos Recodificada, Unicamente Español, Cercanía PP, Valoración de Pablo Casado

Coefficientes^a

Modelo		Coeficientes no estandarizados		Coeficientes estandarizados	t	Sig.
		B	Desv. Error	Beta		
1	(Constante)	,815	,381		2,138	,034
	Valoración de Ignacio Garriga	,290	,062	,270	4,709	,000
	Valoración de Pablo Casado	,332	,056	,356	5,882	,000
	Unicamente Español	1,070	,473	,112	2,263	,025
	Nivel de Ingresos Recodificada	-,293	,095	-,153	-3,070	,003
	Cercanía PP	1,219	,345	,201	3,534	,001
	Cercanía VOX	5,408	,624	,418	8,671	,000

a. Variable dependiente: Valoración de Santiago Abascal

Fuente: Elaboración Propia

Regresión Logística Binaria sobre a Decisión de Voto a VOX

Táboa 7 Regresión Logística Binaria de Voto a VOX

Resumen del modelo

Paso	Logaritmo de la verosimilitud -2	R cuadrado de Cox y Snell	R cuadrado de Nagelkerke
1	82,906 ^a	,137	,596

a. La estimación ha terminado en el número de iteración 8 porque las estimaciones de parámetro han cambiado en menos de ,001.

Tabla de clasificación^a

Observado		Pronosticado		Porcentaje correcto
		Voto VOX + Autoubicación ,00	1,00	
Paso 1	Voto VOX + Autoubicación ,00	704	3	99,6
	1,00	12	9	42,9
Porcentaje global				97,9

a. El valor de corte es ,500

Variables en la ecuación

	B	Error estándar	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Paso 1 ^a Valoración de Santiago Abascal	,752	,123	37,478	1	,000	2,122
Situación económica prospectiva de Cataluña	-,527	,163	10,487	1	,001	,591
Unicamente Español	2,439	,695	12,325	1	,000	11,459
Constante	-4,137	,685	36,464	1	,000	,016

a. Variables especificadas en el paso 1: Valoración de Santiago Abascal, Situación económica prospectiva de Cataluña, Unicamente Español.

Fuente: Elaboración Propia

Sobre o modelo de regresión loxística binaria relativa a decisión de votar a VOX nas eleccións autonómicas catalás de 2021 obtivemos os seguintes resultados: En primeiro lugar observamos un porcentaxe explicativo dun 59,6% dos casos e a aparición no modelo das seguintes tres variables: a valoración de Santiago Abascal, a valoración sobre a situación económica prospectiva en Cataluña e, por último, a presenza do sentimento unicamente español como resposta a pregunta Moreno, estas tres variables inflúen na variable dependente da seguinte forma:

En primeiro lugar, a valoración de Santiago Abascal funciona de xeito positivo, co cal vemos que unha valoración positiva do líder estatal da formación de extrema dereita aumenta en 0,752 unidades as probabilidades de votar a VOX. En segundo lugar aparece a valoración sobre a situación económica prospectiva de Cataluña, variable que nesta ocasión aparece de xeito negativo xa que a medida que a valoración prospectiva sobre a economía catalá é peor, as probabilidades de votar a VOX aumentan en 0,527 unidades. Por último, observamos que o sentimento unicamente español aparece tamén como unha variable clave para a decisión de voto, sendo ademais a máis potente das tres; neste caso a presenza deste sentimento aumenta as probabilidades de votar a VOX en 2.439 unidades.

INTERPRETACIÓN DOS RESULTADOS

No seguinte apartado comentaremos as implicacións teóricas e ampliaremos a información que nos ofrecen os resultados obtidos no punto anterior, deste xeito poderemos afondar na explicación da decisión de voto a VOX nas eleccións autonómicas catalás ao mesmo tempo que tamén ampliamos a visión xeral sobre os puntos máis importantes deste proceso electoral como poden ser os eixos de competición, a visión que teñen os votantes de VOX sobre os demais partidos e líderes e por suposto, como son os votantes de cada partido en competición.

En primeiro lugar podemos comezar analizando os datos resultantes dos perfís de votantes dos tres partidos en competencia no eixo da dereita española. Para isto cabe comezar explicando como funciona a competición nas eleccións catalás autonómicas, xa que presentan unha serie de peculiaridades propias do territorio catalán que non se reproducen en outros procesos electorais como son a existencia de dous eixos diferenciados, un o

tradicional eixo esquerda – dereita e outro o eixo nacionalista, neste caso o eixo vai de nacionalismo catalán a nacionalismo español, atopándose nun extremo os votantes de partidos como a CUP e no outro, os votantes de VOX.

Ademais da existencia destes dous eixos, cabe tamén mencionar que durante os meses previos a xornada electoral do 14 F, abriuse un forte debate entre diversos analistas sobre cal sería o eixo que se imporía nesta campaña; algúns defendían que despois de moitos anos de procés e coa aparición e as consecuencias da pandemia do coronavirus, o eixo esquerda – dereita volvería a ser preponderante neste proceso electoral, algo que aumentaría automaticamente as posibilidades de gobernar a Generalitat dos partidos que historicamente se ubicaban ben no lado españolista do eixo nacionalista ou ben no centro do mesmo; por outra banda, outra serie de analistas defendían que se ben había posibilidades de que o eixo nacionalista perdese peso, sería difícil que iso acabase traducíndose no intercambio de votos entre partidos de lados opostos no eixo nacionalista, é dicir, que o transvase de votos entre partidos pertencentes a dous bloques diferentes do eixo nacionalista sería pouco probable.

Finalmente, pese a que o meu traballo de investigación non vai sobre este análise, si que poderíamos afirmar que o eixo nacionalista foi clave no proceso electoral, polo menos para os votantes de VOX, xa que a regresión loxística binaria demostra que a variable máis importante na decisión de voto foi a existencia dun sentimento unicamente españolista con todo o que isto supón a nivel discursivo para os votantes de VOX, que defendeu a necesidade de protexer a xente que expresaba ese sentimento ao entender que estaban abandonados polo Estado Español e vivindo en clara discriminación por parte dos diversos gobernos autonómicos da Generalitat.

Unha vez explicadas as peculiaridades do proceso electoral catalán de Febreiro de 2021, podemos continuar co análise dos perfís de votantes dos tres partidos que compiten por un mesmo espazo electoral, se ben non é así ao 100%, xa que as ubicacións ideolóxicas dos votantes dos tres partidos demostran que non existe un solapamento excesivo das formacións, pero si se ubican no lado dereito e nacionalista español do espectro ideolóxico e da área de competición en Cataluña.

En primeiro lugar observamos o perfil de votante de Ciudadanos Cataluña sobre o cal debemos destacar que é o único partido que conta con un xénero moi marcado, xa que case o 82% dos seus votantes son mulleres, ademais caracterízanse por unha autoubicación ideolóxica centrista, feito que se repite para o eixo nacionalista ao sentirse tan españois como cataláns e por último, vemos que o votante prototipo de Ciudadanos tamén conta con estudos superiores, algo que se repite nas outras dúas formacións analizadas pero en menor medida.

En segundo lugar contamos co perfil de votante do Partido Popular de Cataluña que neste caso se caracteriza por posuír unha idade máis avanzada que os prototipos de votantes das outras dúas forzas, ao mesmo tempo que se ubican no 7 na escala de autoubicación ideolóxica e, do mesmo xeito que os votantes de Ciudadanos, tamén se consideran tan españois como cataláns inda que con un porcentaxe menor que no caso da formación laranxa.

Por último analizaremos o perfil de votante de VOX o cal se caracteriza e diferencia por ser o perfil de votante máis pesimista e negativo en canto as valoracións de situación económica e política de Cataluña, tanto nas actuais como nas prospectivas; por un posicionamento na escala de autoubicación ideolóxica no extremo dereito do espectro, por considerarse tan españois como cataláns e por posuír estudos superiores, pero sendo o menor porcentaxe das tres formacións analizadas.

En resumo, analizando os perfís das tres formacións en conxunto observamos uns valores similares con matices que non fan outra que confirmar o anteriormente exposto, atopámonos antes tres formacións políticas que comparten posicionamento fronte a meirande parte de temáticas e problemas en Cataluña, sobre todo aquelas referentes a todo o relativo ao nacionalismo separatista catalán, pero que apostan por proxectos de Cataluña diferentes como se pode observar no posicionamento ideolóxico dos votantes de cada formación. Deste xeito vemos que os tres partidos se sitúan do mesmo lado na fractura que provoca o cleavage nacionalismo centro – periferia, e tamén na ruptura resultante do cleavage de clase e o seu eixo esquerda – dereita, pero unha vez están posicionados nesa área da cuadrícula os seus postulados e solucións aos conflitos cataláns rematan por dividir dito espazo creando tres mercados electorais diferentes en función da ubicación ideolóxica no eixo esquerda – dereita dos votantes, resultando o primeiro

mercado cun carácter máis centrista, o segundo en posicións da dereita máis conservadora e tradicional e por último, un mercado de extrema dereita.

A continuación debemos facer referencia as distancias ideolóxicas que xorden mediante as preguntas de ubicación no espectro ideolóxico que os votantes de cada partido responden, tanto da súa propia formación como das demais. Estas preguntas axúdannos a entender mediante a estatística descritiva en que punto se ubica cada perfil de votante no espectro ideolóxico, xa que nos ofrecen un maior número de puntos de referencia que a mera escala de autoubicación ideolóxica. Mediante o análise destas distancias podemos resaltar os seguintes puntos:

En primeiro lugar observamos como os votantes de VOX ubican sempre máis a esquerda aos líderes e partidos que compiten coa formación de extrema dereita, do que os propios votantes desas formacións afirman, feito que se pode observar cando analizamos a ubicación ideolóxica que os mesmos realizan de Alejandro Fernández situándoo entre o 5 e o 7, mentres que os votantes de PPC e C'S o ubican no 7 sen ningún atisbo de dúbida. Esta situación repítese cando falamos da ubicación que lle adxudican ao PPC, xa que mentres os votantes de VOX o ubican entre o 5 e o 7, vemos como os votantes de Ciudadanos o colocan no 8 dentro da escala de ubicación ideolóxica. Por último, un derradeiro exemplo da tendencia extremista que teñen os votantes da formación de Ignacio Garriga vese na colocación de Ciudadanos como unha forza de centro esquerda, ao ubicalo no 4 da escala, mentres que os demais votantes o colocan entre o 5 e o 6.

En definitiva o análise das distancias ideolóxicas existentes na percepción espacial que os diferentes grupos de votantes realizan dos actores en competición sérvenos para afirmar e reiterar o carácter extremo da ideoloxía tanto do partido como dos seus votantes, xa que mentres os votantes do Partido Popular e de Ciudadanos adoitan coincidir ou contar con diferencias de un punto sobre as súas valoracións, os votantes de VOX posícionanse a si mesmos no extremo dereito da escala de ubicación ideolóxica, pero tamén colocan aos demais actores en posicións moito máis centristas ou incluso de centro esquerda, do que os votantes dese partido afirman sobre si mesmos, demostrando isto a radicalización do discurso e da visión dos votantes de vos sobre os demais partidos e líderes.

Comentario sobre a valoración dos líderes PP e Ciudadanos

O terceiro apartado sobre a interpretación dos resultados correspóndese co análise das regresións sobre as valoracións dos líderes de Partido Popular Catalán e de Ciudadanos, neste caso destaca en primeira instancia no tocante a Alejandro Fernández a aparición da variable “cercanía a VOX” como a que maior capacidade explicativa aporta en todo o modelo, diminuindo as posibilidades de valorar positivamente ao líder do PPC en 2.206 unidades cando ese sentimento de cercanía aparece; ao mesmo tempo, tamén en sentido negativo vemos a variable “Ser home”, que indica que o feito de ser home reduce as posibilidades de valorar positivamente a Fernández. Ademais desas dúas variables tamén fan acto de presenza numerosos atributos propios da personalidade ou da figura do candidato como poden ser o carisma ou a eficacia, e xa por último, observamos como a valoración de Abascal tamén se inclúe no modelo de regresión, de xeito positivo pero con un leve efecto.

Algo similar a isto sucede no caso da regresión lineal para Carlos Carrizosa, líder de Ciudadanos en Cataluña. Neste caso intervén un pequeno matiz que tamén nos serve para entender a visión que o electorado ten neste caso sobre o líder, xa que non soamente aparece o sentimento de cercanía co seu partido, se non que a cercanía cara o PSC e a cercanía cara ERC son variables que aumentan as posibilidades de valorar de xeito positivo a Carrizosa, deste xeito poderíamos afirmar que Carrizosa é percibido polo electorado catalán, polo menos para os dos cinco partidos mencionados, como un político de centro. Ademais das variables mencionadas tamén fan acto de presenza os atributos da figura do líder, igual que no caso anterior, a variable “grupos de idade” en sentido negativo, feito que nos serve para entender que a valoración de Carrizosa aumenta entre os votantes máis xóvenes e, por último, tamén aparece con un efecto positivo a valoración de Santiago Abascal.

Sobre esta última variable cabe facer fincapé xa que me parece realmente interesante que nunha eleccións autonómicas e analizando as valoracións dos líderes rexionais non apareza por ningures o candidato a Generalitat de VOX, pero que si apareza o señor Abascal, é dicir, vemos como o hiperliderazgo de Abascal se come a Ignacio Garriga, aparecendo en todas as regresións lineais e de voto e demostrando que neste caso, para os

votantes de VOX e incluso para os votantes de outras formacións políticas, a presenza de Abascal cambiou a campaña electoral, tendo influencia non soamente nos resultados relativos ao seu partido se non que chega a aparecer nas decisións que outros grupos de votante toman sobre outros candidatos.

En definitiva, co análise sobre as regresións das valoracións dos líderes dos principais partidos da dereita españolista en Cataluña poderíamos teorizar sobre a vital importancia do liderazgo de Abascal, sendo moitísimo máis importante que o seu líder autonómico e marcando unha especie de punto de referencia ideolóxico para os demais líderes de partidos de dereita estatal.

Un bo xeito de comprobar ata que punto o liderazgo de Abascal é tan potente como para superar ao seu propio candidato autonómico pode ser analizar as regresión das valoracións tanto do propio Abascal como de Ignacio Garriga; exercicio que nos aporta a seguinte información:

En canto ao modelo de regresión referente a Garriga observamos que as variables principais son a cercanía a Ciudadanos, os atributos do líder e a valoración de Santiago Abascal, que do mesmo xeito que nas dúas regresión anteriores, aparece con sentido positivo aumentando as posibilidades de valorar positivamente a Garriga cando esta é positiva.

Se nos centramos no caso de Santiago Abascal este presenta unha regresión con un maior número de variables xa que aparecen a cercanía a VOX e ao PP, o sentimento unicamente español e as valoracións de Pablo Casado e de Ignacio Garriga. Sobre esta regresión cabe destacar o sentimento unicamente español como resposta a pregunta moreno, xa que no modelo de regresión de voto é a principal variable explicativa xunto co liderazgo de Abascal para explicar a decisión de voto a VOX nas autonómicas catalás.

Unha vez analizadas as regresións dos dous líderes de VOX observamos que, como aventurabamos antes, efectivamente o liderazgo de Abascal é o suficientemente potente como para superar e absorber a figura de Ignacio Garriga, converténdose a campaña de VOX nunha especie de plebiscito sobre as solucións que, se deben dar para o chantaxe do soberanismo catalán ao Estado Español; e co mantra da defensa daqueles cidadáns

españóis abandonados polo Estado en Cataluña e polas institucións administrativas autonómicas. Deste xeito vemos como o cleavage nacionalista (centro periferia) e un hiperliderazgo conforman en gran medida o proceso electoral para a formación de extrema dereita, sendo estes dous elementos clave para entender tanto a decisión de voto como a campaña electoral de VOX.

Como cuarto apartado a comentar contamos coa regresión loxística binaria sobre a decisión de voto a VOX, neste caso compre destacar de xeito breve e en un primeiro momento o peso que ten o sentimento unicamente español na decisión de voto, converténdose na razón principal de voto a VOX nas eleccións do 14F e explicando rapidamente en que punto se atopaban os votantes da formación de extrema dereita e cales eran as súas demandas. Esta variable ben a explicar que a decisión de votar a VOX ten a súa razón de ser no proceso secesionista catalán e na resposta que os diversos gobernos estatais están ofrendo a esta problemática. Ademais tamén observamos como a variable da valoración de Santiago Abascal aparece no modelo, confirmando que a súa influencia absorbe por completo o papel do líder autonómica Ignacio Garriga, que xa de entrada contaba con uns índices de coñecemento baixos, xa que afirma coñecelo o 50% dos electores.

Con esta regresión conseguimos facernos unha idea moi clara sobre cales son as claves do voto a VOX, que se caracterizan neste caso de xeito similar a outras formacións de extrema dereita onde fai acto de presenza un liderazgo carismático e, ao mesmo tempo, a idea da nación, da defensa dos concidadáns ante o perigo do secesionismo catalán e da necesidade de un Estado forte, pero con matices particulares que son inherentes a propia formación política dende a súa formación.

Por último, neste apartado relativo a interpretación dos resultados obtidos no traballo, paréceme relevante tentar facer un resumo sobre as características da competición partidista que se produciu no proceso electoral do 14F en Cataluña. Para isto empregaremos os datos obtidos e aportaremos unha visión máis xeral, co fin de obter unha especie de imaxe que nos axude a comprender cales foron as claves desta campaña electoral e profundizar en como isto favoreceu ou prexudicou a VOX nestas eleccións.

En primeiro lugar, observando os resultados electorais e comparándoos brevemente cos dos comicios anteriores, observase unha especie de xiro cara o centro dos electores pero manténdose sempre dentro de cada bloque, é dicir, podemos afirmar sen demasiado medo a equivocarnos que o eixo independentista segue primando por riba do tradicional eixo esquerda – dereita en Cataluña, pero a consecuencia posiblemente da dilatación no tempo do procés e tamén como consecuencia da pandemia do Covid – 19, si que se observa unha especie de volta ao centro dos votantes cara postulados máis moderados dentro de cada bando. Deste xeito vemos como non se supera a ruptura que o cleavage centro - periferia instaurou en Cataluña, como demostran os escasos transvases de voto entre o bloque independentista e o bloque españolista, pero ese xiro ao centro dos electores si que pode apuntar, ou esconder, un desgaste da estratexia soberanista e do propio procés ao apostar por partidos con un discurso máis moderado e que apostan por unha negociación ou relación de maior diálogo entre os diversos niveis organizativos e gobernamentais do Estado, pese a que ERC siga mantendo no seu discurso a necesidade da separación entre Cataluña e o Estado Español. Ao mesmo tempo, o xiro cara postulados moderados no bloque españolista, tamén pode entenderse como o fracaso dun estilo de confrontación que a dereita española tomou dende o inicio do procés alá polo ano 2009, pero se ben é certo que aos partidos de dereita tradicional conservadora como o Partido Popular ou os de nova creación como Ciudadanos este discurso deixou de funcionarlle, tamén o é que cimentan o éxito de VOX en Cataluña.

VOX consegue nas eleccións de Febreiro en Cataluña posicionarse como o partido da dereita española de referencia en Cataluña, e lógrao por que consegue posicionarse como o defensor único daqueles cidadáns españois que viven na comunidade autónoma e se senten discriminados e abandonados polo Estado. Feito que demostra a regresión loxística binaria sobre a decisión de voto a VOX ao soamente ter presenza en dita regresión a valoración de Santiago Abascal, o sentimento unicamente español e a valoración económica prospectiva de Cataluña. Deste xeito podemos afirmar que o éxito de VOX consiste en radicalizar o seu discurso e posicionarse coma o único partido capaz de facer fronte ao reto soberanista, de defender aos seus concidadáns cataláns e de devolver a normalidade democrática a Cataluña.

Todo isto conségueno atacando non soamente ao goberno de coalición se non tamén aos dous principais partidos da dereita estatal, xa que baixo o punto de vista de VOX estes non foron capaces de darlle solución ao conflito en 10 anos, nin sequera de evitar que se cometeran numerosas ilegalidades por parte dos partidos independentistas e, tamén sempre baixo o discurso do partido de extrema dereita, numerosos desafíos e humillacións a Constitución Española. Estes ataques poden verse exemplificados en numerosos eventos públicos e declaracións dos líderes do partido onde se refiren ao Partido Popular e a Ciudadanos como “derechita cobarde” e “veleta naranja” respectivamente.

Co cal, a modo de resumo, observamos un proceso electoral onde o eixo de competición se configura entre o independentista, sendo este o preponderante, e o tradicional esquerda – dereita, actuando o primeiro como cleavage que divide a cidadanía en base o conflito catalán e logo, posicionándose os votantes en función das solucións que os partidos ofertan e a súa posición ideolóxica dentro de cada bloque. Ademais tamén observamos movementos centrípetos nos votantes a nivel intrabloque, que explican o auxe dos dous principais partidos de esquerdas dentro de cada bloque como son ERC e PSC. Por último, destacar que o posicionamento de VOX como a única esperanza efectiva para os votantes con un sentimento de desprotección por parte do Estado, de discriminación por parte dos gobernos da Generalitat e as institucións catalás e que se senten unicamente españois, permitiulle a forza de extrema dereita sorpassar tanto ao Partido Popular Catalán como a Ciudadanos, converténdose na forza española de referencia na dereita. Ao mesmo tempo este sorpasso pode entenderse tamén grazas o xiro ao centro tanto de PP como de Ciudadanos, que se observa dende a mesma elección dos candidatos.

CONCLUSIONES

A continuación, e como clausura deste estudo de investigación, procederemos a redactar as conclusións obtidas tras a realización do mesmo; respondendo para iso as preguntas de investigación que nos cuestionabamos ao inicio deste traballo. Deste xeito, considero que a mellor estrutura para este último apartado consiste na resposta a cada pregunta como se dunha entrevista se tratase, para despois, realizar un último apunte global sobre as claves e os principais descubrimentos aos que chegamos grazas ao estudo realizado.

Ser home é un factor de decisivo na decisión de votar a VOX en Cataluña?

A primeira pregunta que nos realizabamos consistía en comprobar se o sexo resultaba un elemento importante a hora de explicar o voto a extrema dereita en Cataluña, xa que non son pouco os académicos que defenden que son os homes quen principalmente optan por este tipo de formacións políticas, mentres que as mulleres mantéñense máis reacias a hora de votar por este tipo de alternativas políticas.

Para dar resposta a esta cuestión basta con observar os resultados obtidos tanto no análise do perfil de votante de VOX en Cataluña, como posteriormente as regresións lineais e loxísticas que abordan tanto a valoración dos diversos líderes, como a decisión de voto en si mesma. Todos estes datos confírmannos que o sexo non é unha variable relevante a hora de comprender a decisión de voto a VOX neste proceso electoral, pero tampouco resulta relevante para a valoración dos principais líderes da dereita española na comunidade autónoma, salvo no caso de Alejandro Fernández, líder do Partido Popular Catalán, onde si fai acto de presenza a variable “Ser Home”.

Deste xeito podemos rexeitar a pregunta de investigación, dando unha resposta negativa e contradicindo a parte dos académicos que si mencionan o sexo como un factor determinante a hora de votar ou non a partidos de extrema dereita.

Inflúe o nivel de ingresos na decisión de votar a VOX?

Para responder a esta pregunta de investigación debemos revisar en primeiro lugar os perfís de votante arquetipo das tres formacións analizadas no traballo, feito que nos leva a observar que non existen grandes diferenzas entre os ingresos dos votantes de Ciudadanos e os de VOX por exemplo. Ademais, se analizamos as regresións obtidas, estas tamén nos confirman que esta variable non é relevante a hora de tomar a decisión de voto, pero si que cabe mencionar que o nivel de ingresos si que resulta relevante para a valoración dos líderes de VOX por parte do electorado.

Deste xeito podemos afirmar que é unha variable que ten influencia a hora de valorar positivamente ou negativamente aos líderes de VOX, neste caso a Ignacio Garriga e a Santiago Abascal pero non resulta transcendente a hora de analizar a decisión de voto a VOX.

A valoración de Abascal pesa máis no voto a VOX en Cataluña que a valoración do líder autonómico, Garriga?

Como nos amosan os diferentes modelos de regresión aportados no traballo, a valoración de Santiago Abascal e o seu liderazgo son o suficientemente potentes como para aparecer en todas as regresións dos líderes dos demais partidos, pero tamén na decisión de voto a VOX. Este feito, xunto coa nula aparición do señor Ignacio Garriga, demostrannos que efectivamente o liderazgo de Santiago Abascal é tan potente que supera a figura do seu líder autonómico e consegue centrar en si mesmo o peso do liderazgo do partido, sendo xunto co sentimento unicamente español, as principais variables explicativas da decisión de voto a formación de extrema dereita.

Existen diferencias substantivas entre o perfil de votante do Partido Popular Catalán e o votante de VOX?

A resposta a esta pregunta soamente podemos obtela neste traballo mediante técnicas de estatística descritiva, pero pode resultar igualmente interesante. Baixo o meu punto de vista e como resultado do análise dos resultados obtidos, no proceso electoral autonómico catalán de 2021, tanto VOX, como PP loitan por un espazo de competición moi particular e parecido, é dicir, ambos se sitúan no polo españolista do eixo nacionalista e tamén, ambos se sitúan no polo dereito da escala de autoubicación ideolóxica, co cal a priori as diferenzas reais entre os votantes xa apuntan a que se van a atopar no seu posicionamento concreto na escala esquerda – dereita, e tamén con respecto a unha serie de issues que poden conformar as respostas aos diversos problemas que poden sentir os cataláns no seu goberno. Que pretendo dicir con isto? En resumo, se facemos un análise espacial da ubicación dos partidos xa poderíamos chegar a conclusión de que as diferenzas residirán nos issues e na súa posición ideolóxica, feito que podemos profundizar ao analizar o perfil de votante de cada partido:

Deste xeito, ao realizar dito análise observamos que ambos perfiles de votantes se diferencian na idade, sendo un votante máis xóven o da formación de extrema dereita e na autoubicación ideolóxica, xa que o votante de VOX ubícase no extremo dereito da escala, mentres o do PP faino no 7.

De todas as maneiras, esta pregunta pese a non responderse plenamente neste traballo de investigación debido a que se queda algo fora do obxectivo de estudo, si que podería plantexar unha investigación interesante, tendo en conta a cantidade de votantes de VOX que pertencían ao Partido Popular.

Cales son os factores explicativos do voto a VOX en Cataluña?

Por último, para responder a pregunta sobre cales son os factores explicativos do voto a VOX no período electoral do 14F en Cataluña, basta con revisar a regresión loxística binaria e os seus resultados; ditos resultados demostrannos que os principais factores a ter en conta a hora de analizar a decisión de voto a VOX consisten no liderazgo de Santiago Abascal e na existencia dun sentimento unicamente español. Estes dous elementos xunto con unha valoración prospectiva negativa da situación en Cataluña son os elementos que explican a decisión de voto a VOX, feito que concorda coa situación e o contexto de unha parte de cataláns que se senten abandonados polo Estado, discriminados polas administracións catalás e que tamén ven coma un desafío ou unha ofensa as posturas separatistas da metade da sociedade catalá.

Resumo do proceso electoral

Para rematar o traballo realizaremos un breve resumo para tratar de debuxar unha serie de liñas que expliquen ou acoten o proceso electoral estudado, deste xeito comezaremos analizando a competición partidista e os eixos que interveñen na mesma, para despois continuar explicando por que a valoración de Santiago Abascal e o Sentimento Unicamente Español son as variables esenciais na explicación da decisión de voto de VOX. Por último, analizaremos se se poden considerar unhas eleccións existosas para a formación de extrema dereita ou polo contrario, foron un fracaso.

En primeiro lugar debemos entender que a campaña electoral estivo marcada por dous eixos superpostos, por un lado o eixo nacionalista que é o máis relevante dos dous ao dividir a sociedade catalá e predeterminar, por dicilo dalgún xeito, entre que selección de partidos se vai a decantar o voto; por outro lado, temos o tradicional eixo esquerda – dereita, que entraría de xeito secundario e axudando a decidir o voto unha vez o votante

ten claro se está no bando nacionalista catalán ou se apoia o bando españolista. Este eixo de competición dobre, axuda a VOX ao tender a polarizar aos votantes sobre a principal idea do discurso da formación verde, feito que promove a lexitimación do mesmo.

En segundo lugar debemos analizar o espazo de competición partidista que se xera con este dobre eixo, dividindo os partidos en dous bloques e impondo despois o tradicional eixo esquerda – dereita, deixando as tres formación en cuestión no espazo da dereita españolista, ou dereita española. Dito espazo organízase de novo a súa vez, creando unha especie de diques entre os partidos, separados pola posición na escala ideolóxica coa que os votantes os identifican e se identifican a si mesmos, é dicir, Ciudadanos, PP e VOX organízanse no espazo da dereita española ocupando o espazo dende o centro dereita, ata a extrema dereita respectivamente. Cabe destacar que os resultados electorais deben facernos pensar que, nese espazo da dereita española, se produciu un corrento de votantes cara posicións de extrema dereita, na busca dunhas posicións máis duras nas defensas da unidade de España e na procura de conseguir o remate do desafío soberanista.

Esta suposición basease nos resultados electorais e na variable “sentimento unicamente español” que aparece na regresión de voto a VOX, feito que nos indica claramente que toda a estrutura da competición política en Cataluña, xunto co discurso duro de VOX para acabar co independentismo catalán, xunto co posicionamento máis moderado que buscaron tanto PP como Ciudadanos para estas eleccións, nos demostra que o éxito de VOX consistiu en arrastrar cara a súa posición a todos aqueles votantes que se sentían indefensos, abandonados polo Estado español e discriminados, erixíndose deste xeito como unha especie de barreira en defensa da Constitución Española, da cultura española e da unidade de España.

Esa figura de VOX como salvador da patria e defensa dos valores españois ante o ataque secesionista, vese reforzada co hiperliderazgo que posúe Santiago Abascal, líder que durante todo o análise realizado neste traballo demostra que a súa presenza é un feito diferencial a hora de entender o voto a VOX, e incluso, para entender as valoracións de líderes de outros partidos políticos. Este liderazgo tan potente é consecuente co discurso que VOX debuxa e ven a concentrar, dalgún xeito, nunha persoa todas esas promesas que o partido fai a nivel discursivo sobre a unidade de España e o seu papel en Cataluña.

En definitiva, podemos afirmar que, o éxito de VOX consiste en aglutinar a todos os votantes fortemente contrarios a todo o que supón o Procés e o movemento independentista, proclamándose como única alternativa real e única salvagarda para os votantes que queren evitar a toda costa que Cataluña se separe de España, xa que dende a propia formación de Santiago Abascal se define aos demais partidos de dereita española como “derechita cobarde” e “veleta naranja”, en clara referencia a súa incompetencia na xestión do conflito catalán durante todo o tempo que estiveron no goberno, ou no mesmo terreo no caso de Ciudadanos.

BIBLIOGRAFÍA

- Carter, E. L. (2005). *The Extreme Right in Western Europe. Success or Failure?* Manchester University Press.
- Erika Jaráiz, Á. C. (2020). *El Auge de la Extrema Derecha en España*. Valencia: Tirant Lo Blanch.
- Ignazi, P. (1992). *The silent counter-revolution Hypotheses on the emergence of extreme right-wing parties in Europe*. Bolonia: European Journal of Political Research.
- Ignazi, P. (2006). *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford University Press.
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Parties in Europe*. Amherst: Cambridge.
- Peter Doerschler, P. I. (2018). *Radical Right-Wing Parties in Western Europe and their Populist Appeal: An Empirical Explanation*. Societies Without Borders.
- USC, E. d. (2021). Estudo Postelectoral das Eleccións Autonómicas de Cataluña. Febreiro de 2021. *Estudo Postelectoral - Base de Datos*. Santiago de Compostela, A Coruña, Galicia.